

KISA KLASİKLER / 10

ÉMILE ZOLA

Nasıl Ölüdür

ÇEVİRİ: AYSEL BORA

♥ can
klasik

ÉMILE ZOLA
NASIL ÖLÜNÜR

Can Klasik

Nasıl Ölüür, Émile Zola

Fransızca aslından çeviren: Aysel Bora

Comment on meurt

İlk baskı: Editions Charpentier

Bu çeviride kaynak alınan baskı: Editions Charpentier, 1883

© 2019, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Ağustos 2019, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 3 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Düzeltili: Mert Tokur

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Proje asistanı: Seda Yüksel

Kapak illüstrasyonu: Tuğçe Barka ([instagram.com/kid.bug](https://www.instagram.com/kid.bug))

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2

Topkapı-Zeytinburnu

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-4107-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750741074

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

ÉMILE ZOLA
NASIL ÖLÜNÜR

ÖYKÜ

Fransızca aslından çeviren

Aysel Bora

♥can

Émile Zola'nın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Nana, 1984

Suçluyorum, 2007

Germinal, 2011

ÉMILE ZOLA, 1840'ta Paris'te doğdu. Çeşitli dergilere makaleler verdi, öyküler yazdı. Kendi yaşamından yola çıkarak yazdığı, çirkinliklerin açıkça anlatıldığı ilk romanı *La Confession de Claude* (Claud'un İtirafı), yalnızca halkın dikkatini çekmekle kalmadı, polisin ve Hachette'in tepkisiyle karşılaştı. Bunun üzerine yayınevinden ayrılarak serbest gazetecilikle geçinmeye başladı. 1867'de *Thérèse Raquin*'i yayımladıktan sonra, Balzac'ın *İnsanlık Komedyası*'na benzer bir dizi roman yazmayı kararlaştırdı. Bu diziden 1877'de çıkan *Meyhane*, Zola'nın en çok satan yazarlar arasına girmesini sağladı. Dizinin en ünlü romanları ise, *Nana* ile *Germinal* oldu. Edebiyatta doğalcılığın kurucusu olarak kabul edilen Zola, 1902'de evinde karbonmonoksit gazından zehirlenerek öldü.

AYSEL BORA, 1943'te İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdikten sonra *Meydan Larousse* ansiklopedisinin çevirmen kadrosunda görev aldı. Bugüne değin, aralarında Jean-Paul Sartre'in *Aydınlar Üzerine*, Georges Simenon'un *Hollanda'da Bir Ev*, Amin Maalouf'un *Ölümçül Kimlikler*, Nathalie Sarraute'un *Şimdi* ve *Açınız* adlı yapıtlarının da bulunduğu pek çok kitabı dilimize kazandırdı.

I

Kont de Vertueil elli beş yaşındaydı. Kendisi Fransa'nın en ünlü ailelerinden birine mensuptu ve büyük bir servete sahipti. Hükümete burun kıvrarak canının istediği şeylerle meşgul olabilişti, ciddi dergilere yazdığı makaleler sayesinde Manevi ve Siyasi Bilimler Akademisi'ne kabul edilmiş, iş hayatına atılmış, art arda tarıma, hayvancılığa, güzel sanatlara merak sarmıştı. Hatta bir ara milletvekili bile olup ateşli muhalefetiyle kendini göstermişti.

Kontes Mathilde de Vertueil kırk altı yaşındaydı. Kendisinden hâlâ Paris'in en alımlı sarışını diye bahsedilir. Yıllar tenini soldurmuş gibiydi. Eskiden biraz zayıftı: Şimdiyse yaş aldıkça omuzları yumuşacık parlak bir meyvenin yuvarlak hatlarını almıştı. Hiç bu kadar güzel olmamıştı. Altın rengi saçları ve ipeksi gerdaniyla bir salona girdiğinde, sanki bir yıldız doğar, yirmilerindeki kadınlar onu kıskanırdı.

Kontla kontesin evliliği, hakkında hiç konuşulmayan evliliklerden biriydi. Kendi çevrelerinde çoğu zaman nasıl evlenilirse öyle evlenmişlerdi. Hatta altı yıl boyunca birlikte mutlu mesut yaşadıkları söylenirdi. Şimdi teğmen olan Roger isimli oğullarıyla, geçen yıl danıştay üyesi yüksek devlet memuru M. de Bussac'la evlendirdikleri Blanche isimli kızları o dönemde doğmuştu. Çifti bir arada tu-

tan çocukları olmuştu. Yıllardır birbirlerinden kopuk olmalarına rağmen iyi birer dost olarak kalmışlardı, bu dostluğun zemininde büyük bir bencillik yatıyordu. Birbirlerine danışılar, insanların karşısında birbirlerine mükemmel davranır ama hemen arkasından dairelerine kapanıp yakın dostlarını keyiflerince ağırlarlardı.

Bir gece Mathilde bir balodan eve sabaha karşı ikiye doğru döndü. Oda hizmetçisi soyunmasına yardım etti; sonra tam çekileceken, “Kont hazretleri bu akşam biraz rahatsızdı,” dedi.

Kontes, yarı uykulu bir halde tembel tembel başını çevirdi.

“Aa, öyle mi!” diye mırıldandı.

Yatağına uzandı ve, “Yarın beni saat dokuzda uyan-
dırın, terzim gelecek,” diye ekledi.

Ertesi gün kahvaltıda kont görünmeyince, kontes önce onu sordu, sonra yanına çıkmaya karar verdi. Onu yatağında çok solgun, fazlasıyla derli toplu bir halde yarken buldu. Üç doktor gelmişti bile, alçak sesle konuşuyor reçeteler yazıyorlardı; akşam tekrar uğrayacaklardı. Hastaya bakan iki hizmetçi hiç ses çıkarmadan ciddi bir edayla hareket ediyor, topuklarıyla halıda ses yapmamaya çalışıyordu. Büyük yatak odası buz gibi bir ciddiyet içinde uyuşup kalmıştı; ortada ne yere atılmış bir çamaşır vardı ne de bir eşyanın yeri değiştirilmişti. Bu temiz ve vakur, ziyaretçileri bekleyen teşrifatçı bir hastalıktı.

“Rahatsız mısınız, dostum?” diye sordu kontes içeri girerken.

Kont gülümsemek için kendini zorladı.

“Oh! Biraz yorgunum sadece,” diye karşılık verdi. “Tek ihtiyacım dinlenmek... Zahmet edip geldiğiniz için teşekkür ederim.”

Aradan iki gün geçti. Yatak odası vakarını koruyordu; her şey yerli yerindeydi, ilaç şişeleri mobilyaları leke-

lemeden ortadan kaldırılıyordu. Hizmetkârların tıraşlı yüzlerinden bir bıkkınlık duygusu dahi okunmuyordu. Ancak kont ölüm tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu biliyordu; hekimlerden gerçeği söylemelerini istemiş ve tek bir şikâyetinde dahi bulunmadan onların işlerini yapmalarına izin vermişti. Kont vaktinin büyük bir bölümünü gözleri kapalı olarak geçiriyor ya da yalnızlığını düşünürmüş gibi karşısındaki sabit bir noktaya bakıyordu.

Kontes çevresine kocasının rahatsız olduğunu söyledi. Yaşam tarzında hiçbir değişiklik yapmadı, yedi, içti, uyudu, canı isteyince gezintiye çıktı. Sabah akşam, bizzat kontun yanına gidip ona nasıl olduğunu sordu.

“Eee? Daha iyicesiniz ya, dostum?”

“Elbette, çok daha iyiyim, teşekkür ederim sevgili Mathilde.”

“Eğer isterseniz, yanınızda kalırım.”

“Hayır, gereği yok. Julien ile François yeterli... Ne diye sizi yoralım?”

Birbirlerini anlıyorlardı, ayrı ayrı yaşamışlardı ve ayrı ayrı ölmek istiyorlardı. Kont bencilliğin buruk hazzını yaşıyor, ölüm döşeginde etrafında o sıkıcı keder komedilerini yaşamadan tek başına göçüp gitmek istiyordu. Son anda baş başa kalmanın nahoşluğunu hem kendisi hem de kontes için mümkün olduğunca kısaltıyordu. Kimseyi rahatsız etmek, tiksindirmek istemeyen yüksek çevreden bir adam olarak son arzusu uygun biçimde göçüp gitmekti.

Ancak bir akşam nefes alamaz hale geldi, sabaha çıkamayacağını biliyordu. Bunun üzerine kontes her akşam yaptığı gibi ziyaretine geldiğinde son bir kez gülümsemeyi başararak şöyle dedi:

“Dışarı çıkmayın... Kendimi iyi hissetmiyorum.”

Karısının insanların diline düşmesine engel olmak istiyordu. Zaten kontes de bu teklifi bekliyordu. Bunun üzerine kocasının odasına yerleşti. Hekimler can çekiş-

mekte olan hastanın başından ayrılmıyorlardı. İki hizmetkâr aynı sessiz gayretle görevlerini yapıyorlardı. Çocuklara haber verildi, Roger ve Blanche yatağın kenarında annelerinin yanındaki yerlerini aldılar. Diğer akrabalar bitişik odaya yerleşti. Gece ciddi bir bekleyiş içinde böylece geçti. Sabah son dinî vecibeler yerine getirildi, kont herkesin huzurunda komünyonunu gerçekleştirerek dinine son bir destek verdi. Tören tamamlanmıştı, artık ölebilirdi.

Ama kontun hiç de acelesi yoktu, ıstıraplı ve gürültülü bir ölümden kaçmak istercesine gücüne yeniden kavuşmuş gibiydi. Asık suratlı geniş odada nefesi ancak bozuk bir duvar saatinin çatlak sesi gibi çıkıyordu. Ölmekte olan, iyi yetiştirilmiş bir adamdı. Karısına ve çocuklarına sarıldığı sırada onları itti, duvara doğru dönerek yatağa düştü ve tek başına öldü.

Bunun üzerine doktorlardan biri eğildi, ölünün gözlerini kapattı. Sonra alçak sesle, “Tamam, bitti,” dedi.

Sessizliğin içinde iç çekişler ve gözyaşları yükseldi. Kontes, Roger ve Blanche diz çöktü. Birleştirdikleri ellerinin arkasında ağladılar; yüzleri görünmüyordu. Daha sonra iki çocuk, kapının eşliğinde umutsuzluğunu göze sokmak isteyerek son bir hıçkırıkla sarsılan annelerini alıp götürdü. O andan itibaren, ölü artık cenaze işlerine aitti.

Hekimler sırtlarını kamburlaştırarak ve hafiften üzgün bir ifade takınarak gittiler. Ölünün başında beklemesi için bölge kilisesinden bir papaz çağrıldı. İki hizmetkâr sandalyelerinde dimdik ve vakur bir ifadeyle oturarak bu papazla birlikte odada kaldılar; hizmetlerinin beklenen sonuydu bu. Bir tanesi bir mobilyanın üstünde unutulmuş kaşığı fark etti; ayağa kalktı, odadaki güzel düzen bozulmasını diye onu el çabukluğuyla cebine attı.

Aşağıdan, büyük salondan çekiç sesleri duyuldu; döşemeciler odayı bir şapele dönüştürüyorlardı. Bütün gün tahnitçe uğraşıldı; kapılar kapatıldı, tahnitçi yardımcıla-

rıyla yalnız kaldı. Ertesi gün aşağı indirip sergilediklerinde kont giyimli vaziyetteydi, yüzüne bir gençlik terütazelîği gelmişti.

Cenaze sabahı saat dokuzdan itibaren konak mırıl mırıl seslerle doldu. Müteveffanın oğlu ve damadı giriş katındaki bir salonda kalabalığı karşıladı; saygıyla eğildiler, kederli insanların sessiz nezaketini elden bırakmadılar. Bütün yüksek tabaka oradaydı; asiller, ordu, devlet erkânı, senatörlere ve akademi üyelerine kadar herkes.

Nihayet saat onda cenaze alayı kiliseye gitmek üzere yola çıktı. Cenaze arabası tüylerle süslenmiş, gümüş saçaklı örtülerle kaplanmış, birinci sınıf bir arabaydı. Tabut örtüsünün kordonlarını bir mareşal, müteveffanın eski dostu bir dük, eski bir bakan ve bir akademi üyesi tutuyordu. Roger de Vertueil ve M. de Bussac cenaze alayının başını çekiyordu. Alay arkadan geliyordu, siyah kravatları siyah eldivenleriyle hepsi de toz toprak içinde nefes nefese kalmış ve yolunu şaşırılmış bir sürünün boğuk ayak sesleriyle yürüyen önemli şahıslardan oluşan bir insan dalgası.

Hareketlenen mahalleli pencerelere üşüşmüştü; kaldırımlarda insanlar sıraya dizilmiş, şapkalarını çıkarıp başlarını sallayarak bu şanlı şerefli cenaze arabasının geçişini seyrediyordu. Trafik, neredeyse hepsi de boş arabalardan oluşan cenaze konvoyu yüzünden tıkanmıştı; posta arabaları, atlı arabalar kavşaklarda yığılmıştı; arabacıların küfürleri ve kamçuların şakırtıları duyuluyordu. Bütün bu süre zarfında evde kalan Kontes de Vertueil ağlamaktan perişan olduğunu söyleterek dairesine kapanmıştı. Bir koltuğa uzanmış, rahatlamış bir halde kemerinin püskülüyle oynayarak hülyalı hülyalı tavana bakıyordu.

Kilisedeki tören iki saate yakın sürdü. Bütün bir ruhban takımı sabahtan beri ayakta idi, ortalık beyaz üstlükleriyle telaşlı telaşlı koşuşturan, emirler yağdıran, alınla-

rındaki teri kurulayıp çınlayan bir sesle gürültülü gürültülü burunlarını silen papazlardan geçilmiyordu. Siyahlarla kaplanan sahında bir katafalk pırl pırl parlıyordu. Cenaze alayı nihayet yerleşti; kadınlar solda erkekler sağdaydı; orglardan ağıtlar döküldü, kilise şarkıcıları boğuk boğuk inledi, çocuk korosundan tiz hıçkırıklar yükseldi; büyük, ayaklı şamdanlardan yükselen yeşil alevler kasvetli solgunluklarıyla törenin şanına şan katıyorlardı.

“Faure şarkı söylemeyecek mi?” diye sordu bir milletvekili yanındakine.

“Evet, galiba,” diye yanıtladı yanındaki, uzaktan hanımlara gülümseyen, kendinden pek emin eski bir valiydi bu adam.

Şarkıcının sesi titreşen sahında yükseldiğinde, “Aah! Bu ne usul, bu ne geniş bir ses!” diye alçak sesle konuşmaya devam etti, bir yandan da başını sallıyordu.

Kilisedeki herkes büyülenmişti. Hanımefendiler dudaklarında hafif bir tebessümle operadaki akşamlarını düşünüyorlardı. Şu Faure’da gerçekten de yetenek vardı! Müteveffanın dostlarından biri, “Hiç bu kadar güzel söylememişti... Zavallı Vertueil’ün bunu dinleyememesi çok yazık, onu ne kadar da severdi!” demeye kadar vardırdı işi.

Siyah pelerinleri içindeki şarkıcılar katafalkın etrafını turladı. Sayıları yirmiyi bulan papazlar töreni karmaşık hale getirmişlerdi, selam veriyor, Latince kelimeler ediyor, *aspergillum*’larını¹ sallıyorlardı. Nihayet kilisedekiler de tabutun önünden sırayla geçip *aspergillum*’ları elden ele geçirdiler. Aileyle el sıkıştıktan sonra kiliseden çıktılar. Dışarıdaki gün ışığı kalabalığın gözünü kamaştırdı.

Güzel bir haziran günüydü. Sıcak havada ışık huzmeleri süzülüyordu. O sırada kilisenin önündeki küçük

1. (Lat.) Kutsal su serpmek için kullanılan bir alet. (Y.N.)

meydanda bir itiş kakış oldu. Cenaze alayı yeniden düzene giremeyecek kadar uzundu. Daha uzağa gitmek istemeyenler ortadan kayboldu. Bir sokağın ucunda, iki yüz metre ileride cenaze arabasının iki yanından sarkan süs tüyleri görünüyordu ama meydan hâlâ arabalarla dolu olduğundan bir süre sonra görünmez oldular. Araba kapılarının çarpıldığı ve atların parke taşlarındaki telaşlı sesleri duyuldu. Bu arada arabacılar sıraya girdi ve cenaze alayı mezarlık yoluna koyuldu.

Arabalardaki insanların keyfi yerindeydi, Paris baharının ortasında aheste beste Boulogne Ormanı'na gezintiye gidiyor gibiydiler. Cenaze arabası artık gözden kaybolduğundan, toprağa verme işi çabucak unutuldu; sohbetler koyulaştı, hanımefendiler yaz mevsiminden bahsetti, erkekler iş konuştu.

“Söylesene şekerim, bu yıl da Dieppe’e mi gideceksiniz?”

“Evet, belki. Ama ancak ağustosta... Bu cumartesi Loire'daki malikânemize gidiyoruz.”

“Neyse azizim, mektubu yakaladı ve dövüştüler, oh! Gayet nazikçe, basit bir sıyrık... Akşam onunla klüpte yemekteydim. Hatta yirmi beş *louis*'mi¹ bile aldı.”

“Hissedarlar toplantısı öbür gün değil mi? Beni komiteye atamak istiyorlar. O kadar meşgulüm ki, yapabilir miyim bilemiyorum.”

Cenaze alayı kısa bir süredir geniş bir caddeyi takip ediyordu. Ağaçlardan serin gölgeler düşüyor, yeşilliklerde güneşin neşeleri şakıyordu. Birden bir arabanın kapısından eğilen densiz bir kadın, “Aa bak! Burası ne kadar hoşmuş!” diye kaçırdı ağzından.

Alay tam o sırada Montparnasse Mezarlığı'na giri

1. (Fr.) Altın ya da gümüş madenî para. (Y.N.)

Ölüm gerçek, ölüm döşeği tabu, cenaze ortak, yas bireysel...
Peki ölüm herkesi eşitler mi?

Romanlarından tanıdığımız Émile Zola'dan toplumsal ve ekonomik koşulların ölümü nasıl şekillendirdiğini gözler önüne seren çarpıcı beş öykü. Aristokrat, burjuva, esnaf, köylü ve işçi ailelerinin bu süreci nasıl yaşadıklarını olanca sadeliğiyle ve toplumsal çerçeveden kopmadan sergileyen beş tablo.

#kısaklasikler #fransızklasikleri #alle #ölüm #cenaze #tabu #yas

İllüstratör: Tuğçe Barka

 can öykü

canyayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinlari

ISBN 978-975-07-4107-4

9 789750 741074